

Jacob I. Mombert, *Kısa Haçlı Seferleri Tarihi*, Çev. Çağrı Yüksek, İndie Kitap, İstanbul, 2021, 260 s. ISBN: 978-625-7321-09-9

Tunay KARAKÖK^{1*}

¹ Dr., Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, BARTIN.

* tkarakok@bartin.edu.tr

Jacob I. Mombert, *A Brief History of the Crusades*, trans. Çağrı Yüksek, İndie Kitap, İstanbul, 2021, 260 p. ISBN: 978-625-7321-09-9

Orijinal dilinde A Short History of The Crusades adıyla ilk olarak 1894'te neşredilen eserin yazarı Jacob Isidor Mombert'tir. Yazar Mombert 6 Kasım 1829'da Almanya'da doğmuş ve henüz gençliğinde İngiltere'ye yerleşerek burada eğitimini tamamlamıştır. Müteakiben bir süre ticaretle uğraştıktan sonra papazlık, vaizlik ve asistanlık görevlerinde bulunmuştur. Avrupa tarihi ve kronikleri alanında birçok eser kaleme almış ve 1913'te vefat etmiştir. Mombert tarafından kaleme alınan A Short History of The Crusades adlı eser 2021 yılında Çağrı Yüksek tarafından Kısa Haçlı Seferleri Tarihi adı ile Türkçe'ye tercüme edilmiştir.

Mombert, 1093-1291 yılları arasında yazılmış olan hatıratlar, kronikler ve papalık tarafından tutulan kayıtları kendisine kaynak olarak kullanmıştır. Ayrıca olayların kurgulanmasında resmi ve birincil kaynakların yanı sıra dilden dile dolaşan efsanelere de sıkça başvurmuştur. Mombert'in Hristiyan olması hasebiyle yaşanan olayların kurgulanma sürecinde başvurduğu anlatım biçimi bariz bir biçimde Haçlı propagandası şeklindedir. Papalık vaizlerinin 1095 yılında Clermont Konsili öncesi ve sonrası taraftar toplamak gayreti ile Avrupa'nın dört bir tarafında yapmış olduğu vaazlarda kullandığı "Müslümanların doğu Hristiyanlarına zulmettiği, Türklerin Hristiyan hacıları katlettiği ve doğunun zenginlikleri" gibi argümanları gerçekmiş gibi aktarmıştır. Şahıs ve olayların anlatımı da bu doğrultuda yer yer övgü ve yargılama usulü ile şekillenmiştir. Haçlıların başarısı ile sonuçlanan olaylara geniş bir yer verip gerçeklik payı düşük sözlü kaynaklara dayandırılan efsanevi bir anlatım kullanılırken, başarısızlıkla sonuçlanan olaylar üstün körü kısaca ve günahkârların cezalandırılması veya tanrının isteğiymiş yorumuyla sonuca bağlanmıştır. Ayrıca Haçlılar için kullanmış olduğu övgü dolu sözlerin yanı sıra Müslümanlar ve Türkler için kullanmış olduğu ön yargılı hatta aşağılayıcı sözlerde yine mensup olduğu din ve milletin bir tezahürüdür. Mamafih dikkat edilmesi hususunda altını çizdiğimiz bu gerçek dışı anlatımlar ve efsanevi olaylar haricinde Haçlı Seferleri tarihine ışık tutmaktadır. Daha önce de zikredildiği gibi yaşanan tarih, resmi kaynaklar haricinde birçok canlı şahidin anlamlarından yapılan alıntılarla şekillenmiştir.

Bu anlatım biçimi ile kitap on yedi bölüm içinde önemli şahıs ve olayların ayrıca anlatıldığı otuz dört alt başlıktan müteşekkildir. Kitaptaki bölüm başlıkları şöyledir; Kudüs tarihi ve Hristiyan tarihi bakımından önemini anlatıldığı "Hac" bölümü, 1093'ten başlayarak Haçlı seferi fikrinin temellerinin anlatıldığı "Clermont Konsili" bölümü, "Birinci Haçlı Seferi" bölümü, büyük zafer mahiyetinde anlatılan "Kudüs Krallığı" bölümü, "İkinci Haçlı Seferleri", "Kudüs'ün Düşüşü", "Üçüncü Haçlı Seferi", "VI. Heinrich'in Seferi", "Dördüncü Haçlı Seferi", "Romanya Latin İmparatorluğu", "Albigeois Haçlı Seferi", "Beşinci Haçlı Seferi", "Altınca Haçlı Seferi", "Yedinci Haçlı Seferi", "Sekizinci Haçlı Seferi", "Felaket ve İntikam" bölümü ile son olarak "Sonuç" bölümleridir.

Hac adlı birinci bölümde sefere katılanlara neden Haçlı denildiği açıklanmıştır. Sapkınlara, kâfirlere ve özellikle de Muhammed inancına mensup imansızlara karşı oluşturulan Hristiyan birliğini tarif etmek için Fransız kökenli "Croisade" kelimesini kullanmıştır. Croisade kelimesinin türetilmesi hususunda da sefere katılanların kıyafetlerinin üzerine takılması oldukları haçın karşılığı olarak haç manasındaki croix çoğulu olan haçlılar yani croisade tabiri kullanılmıştır. Bu şekilde sefere katılanların ve seferlerin yapılma amacına bir kutsallık bahsedilmiştir. Müteakiben Hristiyanlık tarihi bakımından Kudüs'ün kutsallığı, Roma İmparatorluğu'nda Hristiyanlığın kabulünden önce yaşananlara, Hristiyanlığın kabulünden sonra Kudüs'ün Roma tarafından inşasına ve kutsal mekânlara keşfi ile gerçek haçın bulunması olaylarına değinilmiştir. Devamında ise Hristiyanları bir Haçlı Seferi'ne çıkmaya mecbur

birakan hadiseler silsilesi olarak Kudüs'ün 615 yılında Hz. Ömer tarafından ele geçirilmesi ile başlayan esaret ve son olarak 1076'da Selçuklu Türkleri tarafından ele geçirilerek vahşi bir ırkçılık zulmünün başladığı anlatılmıştır.

Clermont Konsili adlı ikinci bölümde Haçlı Seferleri öncesi Avrupa'nın siyasi durumundan ve söz sahibi liderlerinin şahsiyeti, hâkimiyet sahası ve sefere katkılarında bahsedilmektedir. Soyu belirsiz ve cahil bir asker olarak tarif ettiği Münzevi Peter lakaplı Pierre l'Ermite'nin 1093 yılında yapmış olduğu haç vazifesinden sonra Avrupa'da yaptığı vaazlar aktarıırken giriş bölümünde bahsedildiği gibi aktarılan hikâyelerin her biri gerçekmiş gibi lanse edilmiştir. Yine l'Ermite'nin Papa Urbanus'tan önce Clermont Konsili'ne varıncaya dek Avrupa'nın birçok bölgesinde yaptığı etkili vaazların halk ve asiller üzerinde yaptığı etkiye dikkat çekilmiştir. Devamında bu süreç içerisinde Avrupalı kral ve asiller arasındaki iktidar mücadelesine de kısaca değinilmiştir. Münzevi Peter'in ve diğer vaizlerin uzun uğraşları sonucu Kasım 1095'te Fransa'nın Clermont bölgesinde toplanan konsilin mevcudu Papa ve kardinalleri hariç 13 başpiskopos, 225 piskopos, 400 rahip, sayılamayacak kadar çok papaz, keşiş, şövalye, lord, kabile reisi ve her kesimden halkın katıldığı bildirilmiştir. Konsilin onuncu ve en kalabalık oturumunun Grand Palace'de yapıldığı ve Papa Urbanus'un kalabalığa Fransızca hitap ederek yapmış olduğu etkileyici konuşma aktarılmıştır. Konuşmasının ardından haçı alıp sefere katılmayı kabul edenler sıralanmıştır.

Birinci Haçlı Seferi başlıklı üçüncü bölüm Peter ve Orduları, Muntazam Ordular ve Muzaffer Haç alt başlıklarından müteşekkildir. Clermont Konsili'nde alınan kararla 15 Ağustos 1096'da seferin başlaması için kilise öncülüğünde Avrupa'da yürütülen faaliyetler anlatılmıştır. Münzevi Peter ve Burgonyalı şövalye Parasız Walter'in yaklaşık 60.000 kişiden oluşan düzensiz ordu ile Mart 1096 yılında yapmış olduğu başarısız sefer utanç verici durum olarak anlatılmıştır. Bu düzensiz ordunun önce Almanya ardından Macaristan'da ve son olarak Kılıç Arslan tarafından İznik'te nasıl bir mağlubiyet yaşadığı hazin bir felaket olarak aktarılmıştır. Müteakiben Aşağı Lorraine Düğü Godfrey de Boullion, Baudouin, Vermandois Kontu Hugues, Normandiya Düğü Robert, Chartes Kontu Stephen, Taranto Prensi Boemondo ve St. Gilles Kontu Raymond askeri, Puy piskoposu Adhemar ise ruhani komutasında birleşen muazzam ordu anlatılmıştır. Haç kabul ederek sefere katılan asillerin özelliklerinden övgü ile bahsedilmiş ve yaklaşık olarak asker sayıları bildirilmiştir. Ordunun izlediği yol Bizans'ın tutumu ve Sultan Kılıç Arslan ile karşılaşmaları sonucu İznik'in alınması ilk büyük başarı olarak efsanevi bir anlatım şekli ile aktarılmaktadır. İkinci büyük başarı olarak Urfa'nın ele geçirilmesi üçüncü olarak da Suriye'nin ihtişamlı ve lüks yaşantısı ile tanınan Antakya şehrinin ele geçirilmesi yine övgü ile anlatılmaktadır. Bir müddet Antakya'da bekleyen haçlı ordusu kışı burada geçirerek, Avrupa'dan gelen takviye kuvvetlerin gelmesiyle 1500 atlı ve 20.000 piyadeden oluşan ordunun harekete geçişi ve 10 Haziran 1099'da Amvas tepelerine yerleşmesi anlatılmaktadır. Efsanevi olayların ışığında "Tanrı böyle istiyor" nidaları ile 14 Temmuz günü Kudüs saldırısı ve nihayetinde mucizevi biçimde 15 Temmuz 1099 Cuma günü saat üçte tam da Hz. İsa'nın çarmıha gerildiği gün ve saatte Godfery, Baudoin, Eustace ve Reimbault'un Kudüs duvarlarından içeri girişi anlatılmıştır. Devamında Haçlıların çağın ve savaş ortamının bir sonucu olarak kana susamış bir vaziyette katliama başladığı anlatılmaktadır.

Kudüs Krallığı başlıklı dördüncü bölümde Godfrey'in krallığında oluşturulan örgütlenme sistemi anlatılmıştır. Godfrey kilisenin baskısı altında Kudüs Düzenlemeleri olarak bilinen anayasayı hazırlamıştır. Bu metin kral, piskopos ve Kudüs Vikontu'nun

mühürlerini taşımaktadır. Krala bağlılık yemini eden baronlara makam sembollerini taşıyan kılıç ve otorite ile adaletin simgesi olarak taç taktim edilmiştir. Müteakiben krallık döneminde yaşanan olaylara yer verilmiştir. Kudüs'ün müdafasında büyük hizmetleri olan Hospitalier Şövalyeleri ve Tapınak Şövalyelerinden övgü ile bahsetmektedir. Yaptığı büyük hizmetlerden sonra 1100 yılında ölen Godfrey'in yerine geçen Baudouin dönemi olayları da kısaca anlatılmaktadır. Nihayetinde son olarak 1144 yılında Zengilerin şehri tekrar alışı ve yaptıkları katliamlar aktarılmaktadır.

İkinci Haçlı Seferi başlıklı beşinci bölüm Bernard, Krallık Mahareti ve Harekât adlı alt başlıklardan müteşekkildir. Fransa Kralı VII. Louis'in 1146'da Champagne Kontu ile yaptığı savaşı kazanması sonucu Vitry kentinde bulunan bir kiliseye sığınan çok sayıda erkek, kadın ve çocuğu canlı canlı yakması olayına değinilmiştir. Bu olay sonucu günahkâr olarak anılan VII. Louis suçunun telafisi maksadı ile Langres Piskoposu Bernard de Clairvaux tarafından kutsal topraklara haç yapmaya teşvik edilmiştir. Bernard kutsal topraklara yeni bir sefer çağrısının Papa III. Eugenius tarafından yapılmasını arzu etmiş olsa da Papa bu görevi Bernard'a vermiştir. Bernard Vezelay Konsili'nde etkili bir vaaz vermiş ve VII. Louis sefere çıkmayı kabul ederek haç istemiştir. Sefer çağrısı hızla Avrupa'da yayıldı ve Passau ve Ratisbon piskoposları, Friedrich ve VI. Guelf haçı kabul etmiştir. Kraliçe Eleanor ile birlikte birçok soylu kadında haçı kabul etmiştir. Müteakiben kralın St. Denis'te görkemli bir törenle altın mızraklı kızıl sancak olan Oriflamme'i alarak sefere başlatışı anlatılmıştır. 1147'de Kanrad komutasında başlayan sefer anlatılmaktadır. Ratisbon'dan çıkışı, yolda Macaristan'da ve Yunan topraklarında yaşanan olaylar aktarılmaktadır. Konrad ile Yunan İmparatoru Manuel arasında geçen olaylara kısaca değinilmiştir. Türklerin Kapadokya bölgesinde haçlılara yapmış olduğu büyük baskın ve yaşanan hezimet bu iki kral arasında yaşanan olaylara bağlanmaktadır. Keza Fransızların Türkler karşısında aldığı ağır yenilgide yine Manuel'in ikili oynadığı sonucuna bağlanmıştır. Sefer sırasında yaşanan başarısızlıkların tek ve yegâne sorumlusu olarak Yunanlılar gösterilmiştir. Yunanlardan Türklerle sürekliliği bir bilgi akışı olmuş seferin planları aktarılmış ve haçlıların geçiş güzergâhlarında pusula kurulması tamamen Yunanların etkisiyle olmuş gibi aktarılmıştır. Yaşanan saldırılarda Haçlıların büyük bir bozguna uğradığını Louis'in ise büyük bir kahramanlıkla savaşarak Türklerin elinden kurutulduğu efsanevi bir dille anlatılmıştır. Haçlıların uğradığı ağır yenilgi yazarın gözünde tamamen sefere katılanların işlemediği olduğu büyük günahların bir sonucudur.

Kudüs'ün Düşüşü başlıklı altıncı bölümde Müslümanlar ve Hristiyanlar adlı alt başlıkta 1154-1187 tarihleri arasında Mısır, Kudüs, Antakya ve Şam bölgesinde yaşanan olaylar anlatılmıştır. Bu bağlamda III. Baudouin'in ölümü ve yerine geçen Amalrik'in icraatları, Nureddin Zengi'nin başarılı faaliyetleri, Fatimiler ve Hasan Sabbah'ın bölgedeki etkilerine kısaca değinilmiştir. Bu dönemde Kudüs Krallığı hızla güç kaybı yaşarken aynı oranda Müslüman dünyasında yaşanan hızlı yükselişten bahsedilmektedir. Özetle Amalrik'in ölümü sonrası Kudüs kralı olan henüz on üç yaşındaki cüzzam hastası IV. Baudouin döneminde evvela Zengiler müteakiben Selahaddin Eyyubi tarafından Müslümanların bir bayrak altında toplanmaları anlatılmıştır. Muzaffer Hilal başlığında ise Kudüs'ün Müslümanlar tarafından geri alınışı anlatılmıştır.

Üçüncü Haçlı Seferi başlıklı yedinci bölümü Friedrich Barbarossa, Richard ve Philip, Sicilya olayları, Kıbrıs'ın Fethi, Ptolemais ile Harekâtın Seyri ve Sonu alt başlıklarından müteşekkildir. Barbarossa'nın Avrupalı asillere ve papaya yazmış olduğu mektuplar aktarılmaktadır. Bunlar Kudüs'ün düşmesi, Selahaddin'in faaliyetleri, Müslümanların sevinci ve Hristiyanların yaşadığı zulüm gibi konuların anlatıldığı mektuplardır. Gönderilen bu mektupların

etkisi ile başlayan yeni seferin hazırlıkları anlatılmıştır. İngiltere kralı Aslan Yürekli Richard ve Fransa kralı Philip'in Temmuz 1190'da Vezelay'da buluşarak sefer yemini etmeleri anlatılmaktadır. Lakin bu anlaşma fazla uzun sürmemiş ve iki kral deniz seferlerinin henüz başında fikir ayrılığına düşmüş ve aralarında bir rekabet başlamıştır. Sicilya Adası ile bu yönetime bağlı olan diğer Clabria, Apulya ve Napoli bölgeleri arasında yaşanan iktidar mücadeleleri, Richard'ın Kıbrıs'ı ele geçirmesi, harekât süresince Richard ve Selahaddin arasında yaşanan olaylar konu edinilmektedir.

VI. Heinrich'in Seferi başlıklı sekizinci bölüm Papalık ve İmparatorluk, Hazırlık ve Başsız Ordular alt başlıklarından müteşekkildir. Düzenlenen bu sefer, Selahaddin'in ölümü üzerine Müslüman birliğinin dağılması ve bu durumdan yararlanarak Kudüs'ü tekrar almak isteyen Tapınak ve Hospitalier Şövalyelerinin teşviki sonucu başlayan bir harekât olduğu aktarılmaktadır. Bu beklenti Fransa ve İngiltere'de büyük bir heyecan meydana getirmiş ve VI. Heinrich orduların başına geçmiştir. Lakin Heinrich'in Sicilya, Pisa ve Cenova'da yaptığı katliamlar kendisinin ve seferin Papa tarafından aforoz edilmesi ile sonuçlanmıştır. Aforoz edilmesine rağmen Kral VI. Heinrich 1196'da yola çıkmıştır. Lakin kutsal topraklara varamadan Kral VI. Heinrich ve naibi Barbarossa'nın ölümü büyük bir kriz doğurmuş ve tüm girişimin büyük bir hezimetle sonuçlandığı bilgisi aktarılmaktadır.

Dördüncü Haçlı Seferi başlıklı dokuzuncu bölüm; III. Innocent, Daha Ciddi Çalışmalar, Dandolo, Konstantinopolis'in Ele Geçirilmesi, Tehlikeli Bir Taht ve Son Fetih adlı alt başlıklardan müteşekkildir. Almanya kralı VI. Heinrich'in ölümü, Avrupa devletleri ile Papalığın buna tepkisi ve naibi III. Innocent kral seçilmesi sonrasında düzenlenen seferin hazırlıklarına kısaca değinilmiştir. Yapılan uzun mülakatlar sonucunda daha önceki seferlerin başarısızlıkla sonuçlanmasına sebep olarak kara yolunun tehlikeleri gösterilmiştir. Bu sebeple sefere deniz yolu ile çıkılması kararı alınmıştır. Bu noktada da bu kadar büyük bir operasyonu taşıma imkânını elinde bulunduran Venedikler aktörler ortaya çıkmaktadır. 1202'de Dandolo tarafından yapılan anlaşma ve müteakiben ortaya çıkan sorunlar sonucu Kudüs için yola çıkan seferin Konstantinopolis'in işgali ile sonuçlanması olayı anlatılmaktadır.

Romanya Latin İmparatorluğu başlıklı onuncu bölümde Dördüncü Haçlı Seferi sonucunda, Venediklilere borcunu ödeyemeyen Haçlılar'ın cezası olarak Konstantinopolis'te bulunan Bizans hanedanlığının yerine Dandolo'ya yönetiminde kurulan Latin İmparatorluğu anlatılmaktadır. 1204'te şehri ele geçiren Latinlerin Konstantinopolis'te yapmış olduğu büyük kıyım ve katliam açık ve tarafsız bir dille anlatılmıştır. Son olarak da 15 Temmuz 1261'de Bizans'ın şehri tekrar ele geçirmesine değin yaşanan olaylar aktarılmıştır.

Albigeois Haçlı Seferi başlıklı on birinci bölümde Fransa'nın Alby kentinde ortaya çıkan ve Avrupa Hristiyanlarını ikiye bölen Albigeois olarak adlandırılan tarikat mensuplarına karşı 1208'de düzenlenen sefer geniş bir biçimde anlatılmıştır. Bu anlayışa göre Roma kilisesi gerçek değildir, tüm papazlar günahkârdır, dini ritüeller geçersizdir gibi birçok köklü inanış reddedilmektedir. Bu sebeple Papa III. Innocent tarafından tüm Avrupa Hristiyanları Albigeois inancına sahip olanların imhası için sefere çıkılmasını emretmiştir. Yazarın anlatımı ile putperestlere karşı düzenlenen bu sefer 1250'de Cadiz ve Xeres'in düşmesiyle zaferle sonuçlanmıştır.

Beşinci Haçlı Seferi başlıklı on ikinci bölüm Mukaddime ve Haçlı Seferi adlı alt başlıklardan müteşekkildir. Mukaddime bölümünün tamamında 1204'te kurulan Latin İmparatorluğu ile kutsal topraklar arasında ki bağın kopuşu ile Avrupa kralları arasındaki birliğin sağlanamaması sonucu kutsal toprakları kurtarma görevini üzerlerine alan elli bin çocuğun hikâyesi anlatılmaktadır. Diğer

bölümde ise deniz yolu ile Hollanda, İtalya ve Fransa'dan gelen Haçlıların Mısır'ı ele geçirmelerinin ardından Filistin'e yönelmeleri anlatılmaktadır.

Altıncı Haçlı Seferi başlıklı on üçüncü bölüm II. Friedrich, Mısır'daki Haçlılar, harekâtın Başarısız Olması, Üstünlük Mücadelesi ve Muzaffer Friedrich adlı alt başlıklarından müteşekkildir. Bu bölüm alt başlıklardan da anlaşılacağı üzere ve yazarında haklı övgüsüyle sefere damga vuran şahsiyet II. Friedrich'in kişiliği, iktidar yolunda yaşadıkları ve nihayetinde sefer sürecinde yaşamış olduğu başarı ve başarısızlıkların özeti mahiyetinde olmuştur. Koruyucu babası Papa III. Innocent'in destekleri ile en büyük rakibi Otto'ya karşı galip gelerek 1215'te Almanya kralı oluşu ve biat olarak Papa'nın üstünlüğünü tanınması ve kiliseye tanıdığı imtiyazlar anlatılmaktadır. Müteakiben Friedrich Papa tarafından Sicilya'nın da kralı ilan edildi ve haçı kabul ederek 1227'de kutsal topraklara gideceğine yemin etti. Friedrich sefere Müslümanların asker yetiştirme merkezi olarak gördüğü Mısır üzerinden başladı. Mısır emiri Kâmil ile giriştiği savaştan büyük bir hezimetle ayrıldı. Friedrich'in başarısızlıkla ve kaçarcasına geri dönüşü Papa Gregorius tarafından aforoz edilmesi ile sonuçlandı. Aforoz edilmesi Friedrich'i durdurmadı. Kıbrıs üzerinden yeni bir sefer düzenledi ve Kâmil ile anlaşarak kan dökmeden 1229'da Kudüs'ü teslim aldı. Her ne kadar onun için büyük bir başarı olsa da ne Müslümanlar ne de Avrupa bu anlaşmayı kabul etmedi.

Yedinci Haçlı Seferi başlıklı on dördüncü bölüm Tetkik ve Haçlı Seferi adlı alt başlıklardan müteşekkildir. İlk olarak Altıncı Haçlı Seferi'nin sonucunda 1230'da Friedrich ve Papa Gregorius arasında imzalanan anlaşmanın Papa tarafından 1239'da tekrar bozulması ve Friedrich'in ikinci kez aforoz edilmesi, ardından Papa ve Friedrich'in ölümü olayları anlatılmaktadır. Ardından Müslümanların cephesinde gelişen Harezimşahlar'ın ilerleyişi anlatılmıştır. Devamında Fransa Kralı IX. Louis'in haçı kabul ederek 1248'de Kıbrıs'a çıkışı ve sefer hazırlıkları anlatılmıştır. Mısır üzerine yaptığı saldırı sonucu yaşanan hezimet detaylı biçimde anlatılmıştır.

Sekizinci Haçlı Seferi başlıklı on beşinci bölüm Doğuda Kargaşa ve Haçlı Seferi adlı iki başlık altında anlatılmıştır. İlk başlıktan da anlaşılacağı üzere doğuda Moğol istilası baş göstermiş ve hızla yayılmakta olup bu durumdan Hristiyanlarda oluşan memnuniyet aktarılmaktadır. 1261'de Mısır Memluk Sultanı Baybars'tan biraz övgü birazda nefret ile bahsedilmektedir. Baybars'ın birer birer Haçlı şehirlerini ele geçirip yaptığı kıyımlar sonucu Avrupa'ya gönderilen mektuplara yer verilmiştir. Bu gelişmeler sonucu IX. Louis, İngiltere Prensi Edward ve Napoli Kralı Anjoulu tarafından Tunus üzerine başlatılan sefer anlatılmıştır.

Felaket ve İntikam başlıkla on altıncı bölümde iki yüz yıllık Haçlı Seferleri sonucunda Kalavun tarafından son Haçlı kalesinin de alınarak Kudüs Latin Krallığı'nın son buluşu hazin bir hikâye şeklinde anlatılmıştır. Bu korkunç son, Avrupa'da özellikle Papalık makamında çalkantılı bir iktidar mücadelesine sebep olmuştur. On sekiz yıl içerisinde değişen beceriksiz sekiz papanın Avrupalı krallar ile yaşadığı intikam çekişmeleri birincil kaynaklardan aktarılmıştır. Tüm bu çalkantılı süreç sonucunda 1 Kasım 1311'de Viyana'da toplanan konsilde Papa V. Clemens tarafından üç maddelik bildiri yayınlandı. Tapınak Şövalyeleri Tarikatı lağvedildi, kutsal toprakların kurtarılması ve Kilise'nin disipline edilmesi için yeni düzen kurulması kararlaştırıldı.

Sonuç başlıklı on yedinci ve son bölümde net bir dille iki yüz yıl süren Haçlı Seferleri'nin ne Hristiyanlığa ne de insanlığa hiçbir fayda sağlamadığı fikri vurgulanmıştır. Tüm olanların kilisenin güç

kazanma gayreti ve sefere katılan cahil, açgözlü veya ikiyüzlü insanların yüzünden binlerce cana mal olduğu dile getirilmektedir. Devamında ise önceki bölümlerde ayrıntılı biçimde ele alınan gelişmeler kısaca tekrar edilmiştir.

Sonuç

Avrupalı Hristiyanlar tarafından düzenlenen Haçlı Seferlerini aynı din ve millete ait bir şahsiyet olan Jacob Isidor Mombert'in kaleminden okumak, biz Müslümanlar bakımından farklı bir bakış açısı yakalama hususunda önemli bir kaynaktır. Zira kitap dayanağı olan kaynaklar bakımından Avrupa'nın seferlere olan bakış açısını da şeffaf ve net biçimde yansıtmaktadır. Her ne kadar Müslümanlar ve özellikle Türklerle alakalı olayların anlatımında kullandığı üslup aşağılayıcı ve taraflı ise de yazarın kimliği göz önünde bulundurulduğunda olağan bir durumdur. Giriş bölümünde de değindiğimiz gibi olayların kurgulanmasında yer verilen gerçek dışı hikâyeler dışında kalan bölümler büyük önem taşımaktadır. Sahip olduğu bu özelliğin sebebi ise aktarılan hadiselerle kaynak olarak bizzat olayların içerisinde yaşamış kişilerin kaleme aldığı bilgilere dayanmasıdır. Bu özelliği ile kitap, Haçlı Seferleri tarihi konusunda araştırma yapanlar için bölgesel olarak yaşanan olayların anlaşılması, önemli şahsiyetlerin doğru veya yanlış tutumları ve olayların doğrudan birincil kaynaklarda aktarıldığı şekli ile Haçlı Seferleri'nin anlaşılması hususunda önemli bir kaynak olma özelliği elde etmiştir.